

İLKÖĞRETİM DERS PROGRAMLARININ ÖĞRENCİYE KAZANDIRILMASI HEDEFLENEN DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ*

Semra GÜVEN**

Öz

Bu çalışmada ilköğretim Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Türkçe, Matematik, Fen ve Teknoloji derslerinin öğretim programları öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerler bakımından incelenmiştir. Bu çalışmada, ilköğretim dersi öğretim programlarını öğrenciye kazandırılması hedeflenen değerler açısından değerlendirilebilmek amacıyla öncelikle değer, değer eğitimi ile ilgili literatür ve yapılan araştırmalar incelenmiştir. Literatür taraması sonucu hangi özelliklerin “değer” kabul edilebileceği belirlenmiştir. Daha sonra ilköğretim dersi öğretim programları (Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Türkçe, Matematik, Fen ve Teknoloji derslerinin öğretim programları) nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmada genel olarak aşağıdaki bulgular elde edilmiştir. Hayat bilgisi dersi öğretim programında “değerler” ifadesine doğrudan yer verilmemekle birlikte, bazı değerlerin programda “kişisel nitelikler” başlığı altında yer aldığı görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında değerler “doğrudan verilecek değerler” olarak belirtilmektedir. Türkçe dersi öğretim programında değerlerle ilgili bir açıklama bulunmamakta ancak kazanım ifadelerinde bazı değerlerin yer aldığı görülmektedir. Matematik dersi öğretim programında da bazı değerlerin belirgin bir şekilde yer almadığı, ancak “matematik eğitiminin genel amaçları” arasında ve ölçme değerlendirme bölümünde yer aldığı görülmektedir. Fen ve teknoloji dersi öğretim programında ise değerler, “Tutumlar ve Değerler” başlığı altında verilmiştir. Çalışmanın sonucunda, öğretim programlarında öğrencilere

* Bu makale, 13-15 Mayıs 2010 tarihleri arasında Balıkesir-Ayvalık'ta düzenlenen 1. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'nde sunulan sözlü bildiri esas alınarak üretilmiştir.

**Doç. Dr. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, semraguven1@gmail.com

kazandırılması hedeflenen bazı değerlere yer verildiği, ancak programlarda bu konuda bir standardın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler : İlköğretim ders programları, değer, değer eğitimi, kişisel nitelik

AN ANALYSIS OF PRIMARY CURRICULUM IN TERMS OF VALUES TARGETED TO BE FOSTERED IN PUPILS

Absract

In this study Life Sciences (1-3rd grades), Social Sciences (4-7th grades), Turkish (1-8th grades), Mathematics (1-8th grades), Science and Technology (4-8th grades) curriculums were analyzed in terms of values targeted to be fostered in pupils. As a result of literature review which features could be considered as values were specified. Later on, primary curriculums (primary curriculums of Life Sciences, Social Sciences, Turkish, Mathematics, Science and Technology) were analyzed with document review that is one of the qualitative research methods. Findings obtained in the study, in general, are as follows; as the expression "values" doesn't rank in life sciences primary curriculum directly, seen that some values are included in the curriculum under the title of "personal attributes". In social sciences primary curriculum values are indicated as "values to be taught directly". In Turkish curriculum there are no explanations about values but seen that some values are included in attainment statements. As for science and technology curriculum, values are given under the title of "Attitudes and Values". In consequence of the study, it ensures that primary curriculums include some values targeted to be fostered in pupils in general but they are not up to standard in this regard.

Keywords: Primary curriculums, values, values education, personal attributes

1. GİRİŞ

Bilimsel ve teknolojik alandaki değişim ve gelişmelerin bireylerin ve toplumların yaşam biçimlerini değiştirdiği bir gerçektir. Bu değişim ve gelişmelerin bireylerin ve toplumların değer yargılarına olumlu yansımada bireye, önce aile ortamında daha sonra da formal eğitim kurumları aracılığı ile kazandırılan değer/değerler oldukça önem kazanmaktadır. Değer, bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda içselleştirdiği ve davranışlarını yönlendiren standartlar olarak tanımlanabilir (Akbaş, 2004). Bir başka tanıma göre değer, genel olarak, bir nesneye, bir varlığa ya da faaliyete, ruhsal ahlâksal, toplumsal açıdan ya da estetik yönden, tanınan önem ya da üstünlük derecesidir (Öncül, 2000: 281). Erdem (2007: 96–97) ise değeri belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlamakta, değerleri ise davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlar olarak belirtmektedir. Özgüven de (2000: 36) değerleri, bireyi belirli hedeflere çeşitli seçenekler içinden tercih etme yönünde zorlayan kararlı güdüler şeklinde tanımlamaktadır.

Değer kavramına ilişkin yapılan bu tanımlardan hareketle bireyin kazanması gereken hangi özellikler değer olarak kabul edilebilir? Değerlerle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, değer olarak kabul edilen farklı örnekler görülmektedir. Öztürk (2009:482) değer örneklerini, sevmek, eşitlik, özgürlük, adalet, mutluluk, güvenlik, düşünmenin huzuru ve doğruluk olarak sıralamaktadır. Hofmann-Towfigh (2007)'ın Schwartz dan aktardığına göre değerleri güvenlik, uyum, gelenek, yardımseverlik, evrensellik, kendi kendini yönetme, başarı ve güç olarak belirtmektedir. Kinnier, Kernes ve Dautheribes (2000), herkes için ortak olarak kabul edilebilecek değerleri; gerçeği ve adaleti arama, kendini koruma, kendine saygı gösterme, kendini disipline etme, alçakgönüllü olma, kendini övmeme, sorumlu olma, başkalarına yardım etme, başkalarına karşı saygılı, hoşgörülü ve bağışlayıcı olma, çevreyi ve canlıları koruma şeklinde belirtmektedir. Akbaş (2004) ise toplumsal düzenin sürmesi istemek, ulusal güvenlik, özverili olmak, güvenilir olmak, tutumlu olmak, dürüst olmak, yardımsever

olmak, hayatın verdiklerini kabullenmek ve aile değerlerini *geleneksel değerler*; saygılı olmak, demokratik, erdemli, uyumlu, kibar ve hoşgörülü olmak ve işbirliği yapmayı *demokratik değerler*; sorumluluk sahibi olmak, görev bilinci, girişimci, çalışkan, azimli olmak ve kendine güvenle ilgili değerleri *çalışma-iş değerleri*; araştırmacı, meraklı, bilimsel ve eleştirel olmayı *bilimsel değerler* ve çevreyi koruma, doğayla bütünlük içinde olma, temiz ve sağlıklı olma ve estetik değerleri *temel değerler* olduğunu belirtmektedir. Yıldırım (2009) yaptığı bir çalışmada öğretmenlerin, çocuklara kazandırması gereken temel değerler arasında “vatanseverlik” değerini ön plana çıkardıkları, değerleri; inanç, tutum, erdemli olma, karakter, etik, estetik, ahlak gibi farklı kavramlarla açıkladıklarını belirtmektedir. Pike (2007) de vatandaşlığın değerlendirilmesinde değerlerin önemi üzerinde durmaktadır. Lickona (1991) ise sorumluluk, saygı, tolerans/hosgörü, sağduyu, kendinin alışkanlık ve hareketlerini denetim altında tutma, yardımseverlik, merhamet, işbirliği, cesaret, dürüstlük, doğruluk ve demokratik değerleri temel değerler olarak göstermektedir (Akt, İşcan, 2007).

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde, temel değerler olarak adil olma, dürüstlük, duyarlılık, sevgi, saygı, vatanseverlik, yardımseverlik, barış, hoşgörü, bilimsellik, sorumluluk, doğal çevreyi koruma, temizlik, sağlıklı olmaya önem verme gibi değerlere yer verildiği görülmektedir.

Yukarıda belirtilen temel değerlerin bireye kazandırılmasında değer eğitiminin önemli bir yeri vardır. Bireylerin planlı öğrenme yaşantıları ile temel değerleri kazandığı ve bu değerleri benimsediği yıllar ise, formal eğitimin önemli bir kısmını oluşturan ilköğretim yıllarıdır. Temel insani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek aile, toplum ve okulun başlıca misyonları arasındadır. Bu perspektiften hareketle okulların temel iki amacı, akademik açıdan başarılı ve temel değerleri benimsemiş bireylerin yetiştirilmesini sağlamaktır (Ekşi, 2003). Öğrencilere değer kazandırmada iki temel yol vardır. Bunlardan biri değerlerin gizli bir programla öğretilmesidir. Bu yaklaşımda değerler bir

ders ve içerik olarak görülüp planlı bir şekilde öğretilmek yerine; okul atmosferi, törenler ve kurallar yoluyla kazandırılmaya çalışılır. Doğrudan değer öğretiminde ise, değerler öğretim programlarında yer bulur, programın değerleri belirlenir ve farklı öğretim yaklaşımlarıyla öğrencilere kazandırılmaya çalışılır (Akbaş, 2008: 352–353). Öğretim programı, okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir (Demirel, 2009: 69). Doğanay (2009) değer eğitiminin okulda her durumda gerçekleştiğini ancak bu eğitimin formal eğitimin bir parçası olarak, planlı öğrenme yaşantılarıyla kazandırılması gerektiğini belirtmektedir. Kirschenbaum (1995) eğitimcilerin amaçlara ulaşması için programlarda “hedef değerler” listesinin bulunması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca Kirschenbaum ilköğretim okulları için nezaket, dürüstlük, sorumluluk, sorumlu vatandaşlık, hoşgörü, merhamet gibi değerleri “ortak temel değerler” olarak programlarda yer alması üzerinde de durmaktadır. Bu bakımdan ilköğretim çağında öğrencilere öğretim programları aracılığı ile bu değerlerin kazandırılmasında yarar vardır. Bu nedenle bu çalışmada ilköğretim Hayat Bilgisi (1–3. sınıflar), Sosyal Bilgiler (4-7. sınıflar), Türkçe (1-8. sınıflar), Matematik (1-8. Sınıflar), Fen ve Teknoloji (4-8. sınıflar) derslerinin öğretim programları öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerler bakımından incelenmiştir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada, ilköğretim dersi öğretim programlarını öğrenciye kazandırılması hedeflenen değerler açısından değerlendirilebilmek amacıyla öncelikle değer, değer eğitimi ile ilgili literatür ve yapılan araştırmalar incelenmiştir. Literatür taraması sonucu hangi özelliklerin “değer” kabul edilebileceği belirlenmiştir. Daha sonra ilköğretim dersi öğretim programları (Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Türkçe, Matematik, Fen ve Teknoloji derslerinin öğretim programları) nitel araştırma yöntemlerinden olan döküman incelemesi yöntemi ile incelenmiştir. Döküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Döküman

incelemesi veya analizi tek başına bir araştırma yöntemi olabildiği gibi, diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da işe yarayabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187).

3. BULGULAR VE YORUM

Aşağıda ilköğretim Hayat Bilgisi (1-3. sınıflar), Sosyal Bilgiler (4-7. sınıflar), Türkçe (1-8.sınıflar), Matematik (1-8. Sınıflar), Fen ve Teknoloji (4-8. sınıflar) derslerinin öğretim programları, öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerler bakımından ayrı ayrı incelenmiş ve yorumlanmıştır.

3.1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Değerler

Programda kişisel nitelik, öğrenme-öğretme sürecinde becerilerin yanı sıra öğrencilere kazandırılacak olumlu değerler olarak tanımlanmaktadır. Hayat bilgisi dersi öğretim programında “değerler” ifadesine doğrudan yer verilmezken, bazı değerlerin programda “kişisel nitelikler” başlığı altında yer aldığı görülmektedir. Kişisel nitelikler olarak özsaygı (kendini ve duygularını fark etme, kendisi ile barışık olma vb.), öz güven (güçlü ve zayıf yönlerini tanıma, etik davranışların güven artırıcı olduğunu bilme vb.), toplumsallık (göğü kurallarını uygulama, arkadaşlarına cesaret verme vb), sabır(isteklerini erteleme, duygularını kontrol etme vb.), hoşgörü (herkesin değerli olduğunu kabul etme, farklılıkları kabul etme vb.), sevgi (ülkesini sevme, doğayı sevme vb.), saygı (kendine saygı duyma, Türk Bayrağı'na, İstiklâl Marşı'na, Atatürk'e ve Türk büyüklerine saygı duyma vb.), barış (toplumsal paylaşımlarla yaşama, dayanışma içerisinde olma vb.), yardımseverlik (aile bireylerine yardımda bulunma vb.), doğruluk (ilişkilerinde olumlu değerleri gözetme vb.) , dürüstlük (başkalarının duyarlılıklarına saygı gösterme vb), adalet (görev dağılımının adil olup olmadığını sorgulama vb.), yeniliğe açıklık (yeni fikirler üretme vb.), vatanseverlik (milli bayramlara coşkuyla katılma vb.) ve kültürel değerleri koruma ve geliştirme (müzeleri ve tarihi mekânları

koruma ve geliştirme vb.) yer almaktadır. Programda öğrencilere kazandırılmak istenen kişisel niteliklerin hangi kazanımlarla gerçekleştirileceği, kazanım numaraları ve kişisel niteliklerin yer aldığı bir tabloda belirtilmiştir. Ayrıca her kazanım için etkinlik örnekleri ve açıklamaların verildiği tabloda, ilgili kazanım işlenirken hangi kişisel nitelik üzerinde durulacağı (Örneğin “Öz saygı ve öz güven üzerinde durulacaktır” şeklinde) belirtilmiştir (MEB Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 1, 2 ve 3. sınıflar, 2009).

3.2. Sosyal Bilgiler Dersi Programında Değerler

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâki ilke ya da inançlar olarak tanımlanmaktadır. Sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerleri adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverlik şeklinde sıralanmaktadır: Programda, 4 ve 5. sınıflar için her iki sınıfta da aynı adı taşıyan öğrenme alanları bulunmakta ve her öğrenme alanı için “doğrudan verilecek değerler” belirtilmektedir. Programda her öğrenme alanının ünitesi için etkinlik örnekleri ve açıklamaların verildiği tabloda ilgili ünite işlenirken hangi değerlerin doğrudan verileceği de (Örneğin “Doğrudan verilecek değer: Yardımseverlik şeklinde) belirtilmiştir. 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programındaki öğrenme alanları ve sınıf düzeylerine göre doğrudan verilecek değerler tablo 1’de verilmiştir (MEB Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 4–5. sınıflar, 2005).

Tablo 1. 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Öğrenme Alanları Ve Sınıf Düzeylerine Göre Doğrudan Verilecek Değerler

Öğrenme Alanı	4. Sınıf Doğrudan Verilecek Değer	5. Sınıf Doğrudan Verilecek Değer
Birey ve Toplum	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü	Sorumluluk
Kültür ve Miras	Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, vatanseverlik	Estetik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Doğa sevgisi	Doğal çevreye duyarlılık
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Temizlik ve Sağlıklı olmaya önem verme	Çalışkanlık
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilimsellik	Akademik dürüstlük
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Yardımseverlik	Dayanışma
Güç, Yönetim ve Toplum	Bağımsızlık	Adil Olma, Bayrağa ve İstiklâl Marşı'na saygı
Küresel Bağlantılar	Misafirperverlik	Tarihsel mirasa duyarlılık

Tablo 1’de görüldüğü gibi 4. ve 5. sınıfta aynı olan öğrenme alanlarında “doğrudan verilecek değerler”, her iki sınıfta da farklılık göstermektedir. Örneğin, “Birey ve Toplum” öğrenme alanı için 4. sınıfta doğrudan verilecek değer; duygu ve düşüncelere saygı, hoşgörü iken, 5. sınıfta sorumluluk doğrudan verilecek değer olmaktadır.

Aynı dersin 6 ve 7. sınıfları için hazırlanan öğretim programında, her sınıfın üniteleri için “doğrudan verilecek değerler”in 4 ve 5. sınıf programındaki değerlerle aynı olduğu görülmektedir. Ayrıca her ünite için etkinlik örnekleri ve açıklamaların verildiği tabloda ilgili ünite işlenirken hangi değerlerin doğrudan verileceği (Örneğin “Doğrudan verilecek değer: Bilimsellik şeklinde) belirtilmiştir. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programındaki üniteler ve sınıf düzeylerine göre doğrudan verilecek değerler tablo 2’de verilmiştir. (MEB Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 6–7. sınıflar, 2005).

Tablo 2. 6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Üniteler Ve Sınıf Düzeylerine Göre Doğrudan Verilecek Değerler

6. Sınıf Üniteler	6. Sınıf Doğrudan Verilecek Değer	7. Sınıf Üniteler	7. Sınıf Doğrudan Verilecek Değer
Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Bilimsellik	İletişim ve İnsan İlişkileri	Farklılıklara saygı
Yeryüzünde Yaşam	Doğal çevreye duyarlılık	Ülkemizde Nüfus	Vatanseverlik
Ülkemizin Kaynakları	Sorumluluk	Türk Tarihi'nde Yolculuk	Estetik
Ülkemiz ve Dünya	Yardıms severlik	Ekonomi ve Sosyal Hayat	Dürüstlük
İpek Yolunda Türkler	Kültürel mirasa duyarlılık	Bilim Zaman İçinde	Bilimsellik
Demokrasinin Serüveni	Hak ve özgürlüklere saygı	Bir Arada Olmak İçin	Dayanışma
Elektronik Yüzyıl	Çalışkanlık	Yaşayan Demokrasi Ülkeler Arası Köprüler	Adil olma Barış

Tablo 2'de görüldüğü gibi 6 ve 7. sınıflarda işlenecek ünitelerin birbirinden farklı olduğu ve her ünitenin işlenişinde de doğrudan verilecek farklı değerlerin olduğu görülmektedir.

3.3. Türkçe Dersi Öğretim Programında Değerler

Türkçe (1–5. sınıflar) dersi öğretim programında değerlerle ilgili doğrudan bir başlık bulunmamakta ancak programın farklı bölümlerinde değerlerle ilgili ifade ve açıklamaların yer aldığı görülmektedir. Bunlar:

1. Programda, Türkçe öğretiminin genel amaçlarından üçü değerlere işaret eden ifadeler içermektedir. Bu amaçlar şunlardır: Amaç 11. Milli, manevi, ahlaki, tarihi, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; milli duygu ve düşüncelerini güçlendirmek, Amaç 12. Yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya

kültürünü tanımasını sağlamak, Amaç:13. Okuma ve yazma sevgisi ile alışkanlığını kazanmalarını sağlamak.

2. Programla ulaşılması beklenen temel becerilerden biri olan “kişisel ve sosyal değerlere önem verme” değerle ilgili bir beceridir.

3. Programda bazı kazanımlarda değer ifadeleri bulunmaktadır. Örneğin: Kazanım 1.3. Görgü kurallarına uygun dinler., Kazanım 1.10. Görgü kurallarına ve değerlere (milli, manevi, kültürel, ahlâki, sosyal vb.) uygun konuşur., 1.7. Kitabı özenle kullanır., 1.8. Çevresindeki sosyal olayları anlamlandırır ve yorumlar vb.

4. Öğretim programında “Değerlerimiz” adlı zorunlu bir tema bulunmaktadır. Değerler temasının içerik önerileri ise, Türk kültürü, Türkçemiz, önemli değerlerimiz (Mevlâna, Fatih Sultan Mehmet, Yunus Emre, Mimar Sinan, Nasrettin Hoca, Hacı Bektaş'ı Velî), bayramlar ve törenler, türkü, halk oyunları, vatan, kahramanlık, bayrak vb. değerlerdir (MEB İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1–5. sınıflar, 2009).

6, 7, 8. sınıflar için hazırlanan Türkçe dersi öğretim programında da 1-5. sınıflar programına benzer bir şekilde değerlerle ilgili doğrudan bir başlık bulunmamakta ancak programın gerek amaçlarında gerekse kazanım ifadelerinde değerlere yer verildiği görülmektedir. Bunlar:

1. Programda Türkçe öğretimin değerlerle ilgili amaçları şunlardır: Amaç 9. Türk ve Dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları, Amaç 10. Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri, 11. Milli, manevi ve ahlâki değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.

2. Programla ulaşılması beklenen temel becerilerden değerle ilgili olanlar şunlardır: Kişisel ve sosyal değerlere önem verme, estetik zevk kazanma, millî, manevî ve evrensel değerlere duyarlı olma.

3. Programda bazı kazanımlarda değer ifadeleri bulunmaktadır. Örneğin: Kazanım 3.18. Millî ve evrensel kültür değerlerini fark eder. , 5.2. Okuduğu metindeki millî ve evrensel kültür değerlerinin hayatla ilişkini sorgular., 3.21. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen millî ve evrensel değerlerin hayatla ilişkisini sorgular vb.

4. Programda yer alan dinlenecek/izlenecek materyallerin içeriğinde bulunması gereken özelliklerden bazıları değerlerle ilgilidir. Bunlar: Millî, kültürel ve ahlâki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır., öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.

5. Programda 6. sınıf için “Sevgi”, 7. sınıf için ise “Millî Kültür” zorunlu temadır (MEB İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 6,7, 8. Sınıflar, 2006).

Yukarıda belirtilen 1–5. sınıfların Türkçe dersi öğretim programında yer alan değerlerle ilgili açıklamalara ek olarak 6, 7, ve 8. sınıf programında, dinlenecek /izlenecek materyallerin içeriğinde bazı değerlerin yer aldığı görülmektedir.

3.4. Matematik Dersi Öğretim Programında Değerler

Matematik (1-5. sınıflar) dersi öğretim programında da değerlerle ilgili doğrudan bir başlık bulunmamakta ancak programın gerek “matematik eğitiminin genel amaçları” arasında gerekse “Duyuşsal Özellikler” ve “Öz Düzenleme Yeterlikleri” başlığı altında bazı değerlere yer verildiği görülmektedir. Bunlar:

1. Programda değerlerle ilgili genel amaçlar şunlardır: Amaç 9. Matematiğe yönelik olumlu tutum geliştirebilecek, öz güven duyabilecektir., Amaç 13. Sistemli, dikkatli, sabırlı ve sorumlu olma özelliklerini geliştirebilecektir., Amaç 15. Matematik ve sanat ilişkisini kurabilecek, estetik duygular geliştirebilecektir.

2. Programda “Duyuşsal Özellikler” başlığı altında değer ile ilgili olan duyuşsal boyutlar şunlardır: Matematikte öz güven duyma, bir problemi çözerken sabırlı olma, matematikte öğrenmek isteyen kişilere yardımcı olma.

3. Programda “Öz Düzenlenme Yeterlikleri” başlığı altında değer ile ilgili olan yeterlikler şunlardır: Matematik dersinde ilişkilerinde saygının, değer vermenin, onurun, hoşgörünün, yardımlaşmanın, paylaşmanın, dürüstlüğün ve sevginin önemini takdir etme, matematik dersinde yapılan çalışmalarda temiz ve düzenli olma, matematik dersinde eşyaları ve materyalleri kullanırken özen gösterme (MEB İlköğretim Matematik Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 1–5. sınıflar, 2005).

6–8. sınıflar için hazırlanan Matematik dersi öğretim programında da, 1–5. sınıfların programına benzer bir şekilde değerlerle ilgili açıklamalara yer verildiği görülmektedir (MEB İlköğretim Matematik Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 6–8 sınıflar, 2009).

3. 5. Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programında Değerler

Fen ve teknoloji (4–5. sınıflar) dersi öğretim programında öğrenciye kazandırılması hedeflenen değerler, “Tutumlar ve Değerler” başlığı altında verilmiştir. Programda öğrencilerin fen ve teknoloji okuryazarı olarak yetişebilmeleri için sadece bilgi, anlayış ve beceri türünden kazanımların yeterli olmadığı, aynı zamanda öğrencilerde bilimsel tutum ve değerlerin de geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Programda bilimsel tutum ve değerlerin düzenlenmesinde 5 kategoriden oluşan sıralama şu şekildedir: Öğrencilerin çevrelerinden olup bitenleri kendi isteği ile algılaması, duruma uygun olumlu tepkide bulunması, olumlu değerler geliştirmesi, bu değerleri kendi öz

benliğinde örgütlemesi ve olumlu tutum ve değerler içeren bir yaşam tarzı geliştirmesi aşamalarından oluşmaktadır.

Ayrıca programda “Tutum ve Değer” kazanımları ile ilgili bir tablo verilmiştir. Bu tabloda “Tutum ve değer” kazanımları beş düzeyde (algılama, tepkide bulunma, değer verme, örgütleme, yaşam tarzı) ele alınmış ve her düzeyin karşısına ilgili tutum ve değerler (ön yargıları yoktur, sorumluluklarını yerine getirir, demokratik süreçlere güven duyar, her şeyin sevgi, barış ve mutluluğa hizmet için olduğunu fark eder vb.) belirtilmiştir (MEB İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı, 4–5. Sınıflar, 2005).

6, 7 ve 8. sınıflar için hazırlanan Fen ve Teknoloji dersi öğretim programında da, 4 ve 5. sınıfların programında olduğu gibi öğrenciye kazandırılması hedeflenen değerlerin “Tutum ve Değerler” başlığı altında verildiği görülmektedir (MEB İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi (6, 7 ve 8 sınıflar) Öğretim Programı, 2006).

Fen ve teknoloji dersi öğretim programı incelendiğinde programda genel olarak fen ve teknoloji okuryazarı ve bilimsel tutum geliştirme gibi değerlerin ön planda olduğu görülmektedir. Çepni, Bacanak ve Küçük'ün (2003) yaptıkları çalışmada, fen öğretiminin en temel amacının fen okur yazar bireyler yetiştirmek olduğunu ve fen okur yazar bir bireyin sahip olması beklenen değerlerin başında ise açık fikirli olma, ortak çalışma, tarafsız, eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi bir takım özelliklerin olması gerektiğini belirtmişlerdir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmanın sonucunda, ilköğretim dersi öğretim programlarında genel olarak öğrencilere kazandırılması hedeflenen bazı değerlere yer verildiği, ancak programlarda bu konuda bir standardın olmadığı ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgiler ve fen ve teknoloji dersi öğretim programlarında öğrenciye kazandırılması hedeflenen değerlerin açıkça

belirtildiği, hayat bilgisi, Türkçe ve matematik programlarında ise belirtilmediği görülmektedir. Hayat bilgisi programında değerler, “kişisel nitelikler” başlığı altında yer alırken, Türkçe programında Türkçe öğretiminin genel amaçları arasında, bazı kazanımlarda ve açıklamalarda, “Değerlerimiz” adlı zorunlu bir temada ve dinlenecek/izlenecek materyallerin içeriğinde yer almaktadır. Matematik programında ise değer ifadelerine dersin genel amaçları arasında, “Duyuşsal Özellikler” ve “Öz Düzenleme Yeterlikleri” başlığı altında rastlanmaktadır. Ayrıca programlarda değer ile ilgili verilen tanımlarda da bir bütünlük olmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu genel sonuca dayalı olarak ilköğretim programlarının, öğrencilerin düzeyine uygun olarak kazandırılması gereken değerler bakımından tekrar ele alınması, bu konuda programlar arasında bir paralelliğin, tutarlılığın ve standardın sağlanması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Sosyal Bilgilerde Değerler Öğretimi. *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Ed. Bayram Tay ve Adem Öcal), Ankara: Pegem Akademi.
- Çepni, S., Bacanak, A. ve Küçük, M. (2003). “Fen Eğitiminin Amaçlarında Değişen Değerler: Fen-Teknoloji-Toplum”. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4): 7-29.
- Demirel, Ö. (2009). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, A. (2009). Değerler Eğitimi. *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (Ed. Cemil Öztürk), Ankara Pegem Akademi.
- Ekşi, H. (2003). “Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları”. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1): 79-96.

- Erdem, A.R. (2007). "An İmportant Factor of Culture of Education Faculties: Vaules (A Case Study of the Education Faculty of PAU)". Eurasion Journal of Educational Research, 26: 95-108.
- Hofmann-Towfigh, N. (2007). "Do Student's Values Change İn Different Types Of Schools?". Journal of Moral Education, 36(4): 453-473.
- İşcan, C.D. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara..
- Kinnier, R., J. Kernes, L. ve Dautheribes, T.M. (2000). "A Short List of Universal Moral Values". Counseling and Values, 45(1): 4-17.
- Kirschenbaum, H. (1995). *100 ways to enhance values and morality*. Massachusetts: Allyn&Bacon A Simon & Schuster Company Needham Heights.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve eğitim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Özguven, İ.E. (2000). *Psikolojik testler*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Öztürk, E. (2009). Hayat bilgisi dersinde değer eğitimi ve örnek uygulamalar. *İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen El Kitabı*. (Ed. Selahiddin Öğülmüş), 1. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Pike, Mark A. (2007). "Values and Visibility: The İmplementation and Assessment of Citizenship Education in Schools". Education Review, 59(2): 215-229.
- T.C. M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2009). *İlköğretim hayat bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu (1, 2 ve 3. Sınıflar)*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- T.C. M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2009). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-5. Sınıflar)*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- T.C. M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2006). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.

- T.C. M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (4-5. Sınıflar)*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- T.C. M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu(6-7. Sınıflar)*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- T.C. M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2009). *İlköğretim matematik dersi öğretim programı ve kılavuzu(6-8. Sınıflar)*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- T.C. M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005). *İlköğretim matematik dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-5. Sınıflar)*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- T.C. M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005). *İlköğretim fen ve teknoloji dersi öğretim programı ve kılavuzu (4-5. Sınıflar)*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- T.C. M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2006). *İlköğretim fen ve teknoloji dersi öğretim programı ve kılavuzu (6-7-8. Sınıflar)*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Yıldırım, K. (2009). "Values Education Experiences of Turkish Class Teachers: A Phenomonological Approach". *Eurasioan Journal of Educational Research*, 35: 165-184.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 7. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

It is a reality that changes and developments in scientific and technological fields change the lifestyles of people and society. To provide those changes and developments to be reflected on the value judgments of people and society in a positive way, values fostered in individuals firstly in family and then through formal education institutions come into prominence. Values can be defined as the standards which shape behaviors. Individuals internalize those standards as a result of interaction with their environment (Akbaş, 2004). As to Erdem (2007: 96 – 97) he defines value as an inclination to preferring a situation to another one and values as manners which work to judge behaviors that stem from those manners.

Based on those definitions made on value concept, which features that individuals have to acquire can we consider as values? When the researches on values are analyzed, different examples considered as values can be seen. Öztürk (2009: 482) arrays examples of values as love, equality, freedom, justice, happiness, security, peace of mind and integrity. Hofmann-Towfigh (2007) cites from Schwartz determining values as security, conformity, tradition, benevolence, universalism, self-direction, achievement and power. Kinnier, Kernes ve Dautheribes (2000), describe universal values as seeking the truth and justice, respecting and caring for oneself, having self-discipline, showing humility, not exalting oneself, being responsible and helpful, being respectful, tolerant and forgiving of others, caring for other living things and environment. Akbaş (2004) states that exhibiting a desire for sustainable social development and national security, being self-sacrificing, careful with money, honest, benevolent and reliable, consenting to what life brings and family values are *traditional values*; being respectful, democratic, virtuous, compatible, polite, tolerant and cooperative are *democratic values*; being responsible, entrepreneur, hard-working, ambitious and self-confident and having sense of mission are *business values*; being investigative and curious, having scientific and critical perspective are *scientific values*; protecting environment, integrating with nature, being clean and healthy and having esthetic values are *core values*. In one of his studies, Yıldırım (2009) indicates that teachers feature “patriotism” among the values that have to be fostered in pupils and they explain values using different notions such as belief, attitude, being virtuous, character, ethic, esthetic and moral. Pike (2007) dwells on the importance of values in the consideration of citizenship. Lickona (1991) addresses responsibility, respect, tolerance, common sense, maintaining one’s self-control, benevolence, compassion, cooperation, courage, honesty, righteousness and democratic values as core values (Cited by İşcan, 2007).

When the literature related to the subject is analyzed, seen that some values are included in the studies such as being fair, honesty, sensibility, love, respect, patriotism, benevolence, peace, tolerance, being scientific, responsibility, protecting natural environment, hygiene, caring about being healthy.

Values education occupies an importance place when it comes to fostering above-stated core values in pupils. That is why it is useful to teach those values in pupils in primary school age through primary curriculums. For this reason in this study Life Sciences (1-3rd grades), Social Sciences (4-7th grades), Turkish (1-8th grades), Mathematics (1-8th grades), Science and Technology (4-8th grades) curriculums were analyzed in terms of values targeted to be fostered in pupils.

Method

In this study, firstly the literature related to the values, values education and researches done were analyzed to be able to evaluate primary curriculums in terms of values targeted to be fostered in pupils. As a result of literature review which features could be considered as values were specified. Later on, primary curriculums (primary curriculums of Life Sciences, Social Sciences, Turkish, Mathematics, Science and Technology) were analyzed with document review that is one of the qualitative research methods.

Findings

In this study, Primary Curriculums of Life Sciences, Social Sciences, Turkish, Mathematics, Science and Technology were analyzed in terms of values targeted to be fostered in pupils. Findings obtained in the study, in general, are as follows; as the expression “values” doesn’t rank in life sciences primary curriculum directly, seen that some values are included in the curriculum under the title of “personal attributes”. In social sciences primary curriculum values are indicated as “values to be taught directly”. In Turkish curriculum there are no explanations about values but seen that some values are included in attainment statements. It is also seen that in mathematics curriculum, values are not included prominently but included in the sessions “general objectives of mathematics teaching” and “assessment and evaluation”. As for science and technology curriculum, values are given under the title of “Attitudes and Values”.

Conclusion And Results

In consequence of the study, it ensures that primary curriculums include some values targeted to be fostered in pupils in general but they are not up to standard in this regard. Seen that in social sciences and science and technology curriculums, values targeted to be fostered in pupils are clearly stated, while in life sciences, Turkish and

mathematics curriculums, they are not. While values are included in life sciences curriculum under the title of “personal attributes”, in Turkish curriculum, they can be found among “general objectives of Turkish teaching”, in some attainments and explanations, in a compulsory theme named “Our Values” and in the content of materials to be listened / watched. As for mathematics curriculum, value statements are found among general objectives of the course and under the titles of “affective features” and “self-regulation competences”. In addition, concluded that the definitions related to the values do not have integrity in those curriculums.

Based on this general result, reconsideration of primary curriculums in terms of values required to be fostered in pupils in accordance with their levels and meeting parallelism, consistency and the standard among curriculums can be recommended in this regard.